Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaostolle
28.10.2021

Mielenterveyspoolin lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaostolle hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Mielenterveyspooli kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä vuoden 2022 talousarvioksi.

Koronapandemia on lisännyt mielenterveyspalveluiden kysyntää merkittävästi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija-arvion mukaan mielenterveyspalvelut olivat kuormittuneita jo ennen koronaepidemiaa, eikä lisääntyneeseen palvelujen tarpeeseen olla pystytty vastaamaan riittävästi. Suurin huolenaihe on psykososiaalinen hoitovelka, jonka voidaan olettaa näkyvän vasta viiveellä terveydenhuollon palveluissa. Hallituksen kunnille osoittamasta hoitojonojen purkuun tarkoitetusta määrärahasta on tärkeää kohdistaa osansa myös mielenterveyspalveluihin.

Jo ennen koronakriisiä vain puolet mielenterveyden häiriötä sairastavista sai tarvitsemaansa hoitoa. Mielenterveyspalvelujen tarve on kasvanut pandemian myötä entisestään ja käynnit ovat lisääntyneet. Mielenterveyspalvelujen ja tuen piiriin pääsyä on vahvistettava, jotta pandemian aikana kertynyttä hoitovelkaa saadaan purettua sekä ehkäistään ongelmien paheneminen ja itsemurhia. Epidemian häviäjiksi on todettu muun muassa lapset ja nuoret, päihdeongelmaiset, mielenterveyspotilaat ja osa pitkäaikaissairaista tai niiden riskissä olevista (Terveysfoorumi 2021).

Hoitokontaktien ja muun sosiaalisen tuen väheneminen koronapandemian aikana on johtanut siihen, että vastuu psyykkisesti oireilevan hoidosta ja tukemisesta on siirtynyt omaisille ja kuormitus perheissä on kasvanut (FinFamin omaiskysely 2021). Jo ennen koronapandemiaa 46 prosenttia omaisista oli vaarassa sairastua itse psyykkisesti raskaan elämäntilanteen vuoksi. Myös mielenterveysomaisten tukea on vahvistettava perustason mielenterveyspalveluissa. Kaikilla sosiaali- ja terveysalan työntekijöillä on oltava osaamista mielenterveysomaisten tilanteiden tunnistamiseen, tukemiseen ja kohdennetun tuen pariin ohjaamiseen.

Terapiatakuu-kansalaisaloitteen toteuttaminen takaisi oikeuden saada hoitoa ja vastaisi psykoterapeuttisten hoitojen heikkoon saatavuuteen sekä osaltaan hoitovelan purkamisen tarpeeseen. Terapiatakuu rakentaisi Suomeen tehokkaat perusterveydenhuollon mielenterveyspalvelut, ja täydentäisi nykyjärjestelmää tuomalla avun saataville nopeammin, helpommin ja asiakaslähtöisemmin. **Terapiatakuun pysyvä toteuttaminen vaatii vuosittain yhteensä 36 miljoonan euron rahoituksen: 30 miljoonaa perustason psykososiaalisten hoitojen takaamiseen ja 6 miljoonaa osaajien riittävän määrän takaavaan maksuttoman psykoterapeuttikoulutuksen toteuttamiseen.**

Mitä aiemmin mielenterveyden ongelmiin saa apua, sitä tehokkaammin voidaan ehkäistä niiden vaikeutumista ja pitkittymistä sekä edistää nopeampaa toipumista. Tutkimusten mukaan noin puolet asiakkaista hyötyy merkittävästi lyhytpsykoterapiasta (korkeintaan 20 käyntiä) ja noin 6 prosenttia heistä voi palata etuuksien piiristä työelämään. Terveydenhuollon kantokyvyn kannalta on järkevää panostaa saavutettaviin perustason mielenterveyspalveluihin. Terapiatakuuseen sijoitettu euro tulee takaisin noin viisinkertaisena.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaostolle
28.10.2021

Terapiatakuun toteuttaminen ei onnistu ilman koulutettuja ammattilaisia. Tällä hetkellä psykoterapeutiksi kouluttautuminen maksaa opiskelijalle 20 000-60 000 euroa. Koulutus ei ole taloudellisesti saavutettava. Psykoterapeuttien saatavuuden takaamiseksi koulutus tulisi muuttaa täydennyskoulutuksesta erikoistumiskoulutukseksi, jolloin koulutus voisi olla opiskelijalle maksuton, mutta maksettavaksi jäisi edelleen siihen kuuluva oma psykoterapia sekä työnohjaus. Yhden psykoterapeutin kouluttaminen maksaa yliopistolle arviolta 15 000 euroa, ja koulutustarve on arviolta 400 psykoterapeuttia vuodessa. Mielenterveyspooli esittää, että psykoterapeuttikoulutusta varten varataan 6 miljoonaa euroa yliopistojen määrärahoista.

Psykoterapian saatavuuden takaamisen lisäksi on tärkeää taata myös tarjotun psykoterapian laatu. Riittävän laatutason takaamiseksi tulisikin perustaa THL:n ylläpitämä psykoterapian laaturekisteri.

Laadukkaiden mielenterveyspalveluiden toteuttaminen vaatii psykoterapeuttien lisäksi myös muun osaavan henkilöstön riittävyyden takaamista. Sosiaali- ja terveysalan ammattien veto- ja pitovoimaa on lisättävä vahvistamalla alan arvostusta, parantamalla työoloja kuten työn organisointia ja johtamista sekä korottamalla erityisesti hoitoalan palkkoja työn vaativuutta ja koulutustasoa vastaavaksi. Yksityisen puolen henkilöstövuokrauksen aiheuttamiin ongelmiin on puututtava ja taattava, että koulutettuja osaajia riittää myös julkiselle puolelle. Sote-alan koulutusten aloituspaikkoja on lisättävä osaavan henkilöstön riittävyyden takaamiseksi.

Korona on vaikuttanut negatiivisesti erityisesti lasten, nuorten ja opiskelijoiden hyvinvointiin sekä lisännyt lapsiomaisten ja nuorten hoivaajien tuen tarvetta. Talousarviossa esitetyt lisäresurssit oppilas- ja opiskelijahuollon vahvistamiseksi ovat erittäin kannatettavia ja niiden yhteydessä on panostettava myös omaistilanteen tunnistamiseen sekä perhetilanteen vaikutuksiin. Palvelupolkujen selkeyttäminen on niin ikään tärkeää. Mielenterveyden haasteista kärsivälle nuorelle tarjotun avun on oltava oikea-aikaista, ja hoitojaksojen jälkeenkin hänet on ohjattava oikeiden palvelujen pariin ja taattava, ettei hän jää yksin. Erityisiä panostuksia tarvitaan myös mielenterveyttä edistävään ja ongelmia ennaltaehkäisevään työhön. Lapsilla ja nuorilla on oikeus mielenterveyttä tukevaan kasvuympäristöön, jonka varmistamiseksi on vahvistettava eri toimialoilla heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten mielenterveysosaamista.

Mielenterveyden edistämisen kustannusvaikutukset ovat mittavat. Mielenterveyden edistäminen ja ongelmien ennaltaehkäisy on tehokas työllisyystoimi, sillä se takaa työkykyisten työntekijöiden saatavuuden nyt ja tulevaisuudessa. Kolmella keskeisellä mielenterveyttä vahvistavalla toimella eli mielenterveyttä edistävällä työllä niin työpaikoilla kuin sote-palveluissa, terapiatakuun toteuttamisella ja IPS (Individual Placement and Support) – Sijoita ja valmenna -työhönvalmennukseen perustuvan mallin käyttöönotolla mielenterveys- ja päihdekuntoutujien työllistämiseksi voidaan saada jopa 9500 työllistä vuodessa. Myös toimivilla mielenterveyspalveluilla tuetaan hallituksen tavoitetta korkean työllisyyden ja kestävän julkisen talouden saavuttamiseksi.

Yhtenä esimerkkinä julkisia mielenterveyspalveluita täydentävistä ja kuntoutujajäsenten toipumista edistävistä psykososiaalisista palveluista ovat Klubitalot. Ne ovat mielenterveyskuntoutujien ja palkatun henkilökunnan muodostamia, yhdenvertaisia yhteisöjä. Eri tieteenalojen tutkimukset osoittavat

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaostolle
28.10.2021

Klubitalojen toimintoihin osallistumisen tuottavan positiivisia vaikutuksia kuntoutujille, heidän läheisilleen ja muille sidosryhmille. Osallistumisen myötä sairaalahoidon ja muiden sote-palvelujen tarve ja kustannukset alenevat. Mielenterveyskuntoutujien sosiaalista osallisuutta ja työllistymisvaihtoehtoja edistävän klubitalomenetelmän käyttöönottoa kannustavia yhteistyöhankkeita varten tulisi osoittaa vuosiksi 2022–2023 yhteensä 5 miljoonaa euroa. Hankeohjelmaa tulisi jatkaa siten, että vuoteen 2030 mennessä laatusuositusten mukainen klubitalotoiminta olisi saavutettavissa yhdenvertaisesti kaikilla hyvinvointialueilla osana niiden mielenterveysalan palvelukokonaisuuksia.

Mielenterveyspalveluiden osuus terveydenhuollon käyttömenoista on vähentynyt koko 2000-luvun. Vuonna 2000 se oli 5,7 % ja vuonna 2019 enää 5,0 % (THL 2021). Osuus resursseista on siis pienentynyt samaan aikaan kun tarve hoidolle on kasvanut. Suunta on käännettävä, jotta mielenterveyskriisistä nouseminen on mahdollista.

Lisätietoja

Sanni Lehtinen
Mielenterveyspoolin hankepäällikkö
sanni.lehtinen@mieli.fi
+358 40 131 9864

Mielenterveyspooli on järjestöjen verkosto, jonka muodostaa 34 mielenterveysalan toimijaa. Mielenterveyspoolin tavoitteena on vaikuttaa yhteiskunnassa mielen hyvinvoinnin vahvistamiseksi, edistää kansalaisten mielenterveyttä ja viestiä mielenterveyspalveluja tarvitsevien asiakkaiden ja heidän omaistensa asemasta.